

ОРЧУУЛАГЧ, ХЭЛМЭРЧИЙН ЧАДАМЖИЙН СУДАЛГААНЫ ЗАЙЛШГҮЙ БОЛОХ НЬ

Ш.Эгшиг²

***Товч агуулга:** Монгол үндэстэн оршин тогтносон бүхий л үедээ орчуулах хэлмэрчлэх ажлаас ангид байгаагүй бөгөөд, эртний соёлт, бичиг үсэгтэй үндэстнийхээ хувьд утга зохиолын арвин өвтэйн дээр орчуулгын өв нь түүнээсээ дутахааргүй юм. Монгол хүн ямагт өөр үндэстэн угсаатны тухайн үеийнхээ хамгийн тэргүүний уран зохиол, сургаал номын охь ундаргаас орчуулгаар дамжин хүртэж ирсэн байдаг. Энэ үйл хэргийг орчуулагч хэлмэрч гүүш нар гүйцэтгэдэг байсан билээ. Бид “Мэргэд гарахын орон нэрт тогтоосон даяг” хэмээх орчуулгын нэр томъёоны толио XVIII зуунд туурвин бүтээсэн нь орчуулагч нарын чадамж тухайн үедээ ямар байсныг илтгэнэ. Өнөөгийн Монголын орчуулагч, хэлмэрч нарын ур чадварын байдлыг тогтоох, чадамжийг нь дээшлүүлэх аргазүй, аргачлалыг боловсруулах шаардлага тулгарч байгаа тул, энэ асуудлыг уг илтгэлд хөндлөө.*

***Түлхүүр үг:** орчуулгын чадамж, орчуулагчийн чадамж, хэлмэрчийн чадамж, орчуулгын стандарт*

Монголчууд дундад зууны үеэс гаднын зохиол бүтээлийг бодлоготойгоор орчуулж, мөн өөрсдийн зохиол бүтээлийг харь хэлд орчуулан түгээх, эзэнт гүрний бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ өөр хэлт олон үндэстний ард иргэдтэй нэвтрэлцэх, өөр хоорондоо ойлголцох, мөн монгол хэлийг олон хэлтэнд заан сургах, олон үндэстний номтой мэргэдээс суралцах зэрэгт орчуулга ямар чухал болохыг хэн бүхнээс илүү мэдэж, төрийн албан харилцааны нэг чиг үүрэгт орчуулагч, хэлмэрч нарын ажил үүргийг чухалчлан авч үзэж байсан юм. Дундад зууны үед хэлмэрч болон бичгийн орчуулга хийдэг түшмэдийн үүрэг³ тодорхой байв. Эзэнт гүрний харьяаны харь хэлт угсаатны

²Доктор, МУИС, ШУС, ХУС, ORCID: 0000-0002-5904-9867

³商周时期已有“翻译” 古代翻译人员级别不高

<https://www.chinanews.com.cn/cul/news/2009/08-11/1812797.shtml>

дунд “хэлмэрч” гэх үг монгол үгийн утгаа хадгалсан монгол дуудлагаараа хэрэглээнд орж, үгийн санд нь сууж хэрэглэгдэх⁴ болсон жишээ цөөнгүй. Тэр бүү хэл, Хятадын Хань улсын түүхэнд торгоны замыг үүтгэгч Жан Чяний аян замын дагуул, хэлмэрч нь хүннү хүн⁵ байсан тухай “Бүс ба Зам”-ын судалгааны явцад хятадын эрдэмтэд тодотгон бичиж, арилжааны шинж бүхий уран сайхны кино хүртэл хийжээ.

Богд хаант Монгол улсад Консулын дэнжийн орчуулагчийн сургууль оршиж байсныг 1910 оны илтгэх гэрэл зураг⁶ дэлгэгдсэн байдаг. Харин олон улсын хурлын буюу хам цагт хэлмэрчлэх хэлмэрчийн сургалтыг 1930 онд Москвад эхлүүлж байсан баримт⁷ бий.

Орчин үеийн хэл шинжлэлийн ухааны ‘орчуулга зүй’ хэмээх ухаанд нэг хэлээр илэрхийлсэн утга санааг өөр нэг хэлээр илэрхийлэн хөрвүүлэхдээ хэрэв бичгээр илэрхийлж байвал бичгийн орчуулга, амаар илэрхийлэн санааг гаргаж байвал хэлмэрчлэл гэж үзэж байна. Энэ нь үндэстний нийтлэг хэл аялгуу хооронд, нийтлэг аялгуунаас нутгийн аялгуунд, эртний хэлнээс орчин цагийн хэлд гэх мэтээр аль нэг хэлбэрээс дурын хэлний хэлбэрт хөрвөх үйл явц юм.

“... орчуулга бол нэг хэлээр илэрхийлсэн санааг нөгөө нэг хэлний бүх хэрэглүүрийг ашиглан бүрэн төгс гаргах бүтээлч хөдөлмөрийн үр дүн мөн. Хэлний бүх хэрэглүүр гэдэг ухагдахуунд авиазүй, үгийн сан, өгүүлбэрзүй, найруулга зүйд хамаарах бүх хэрэглүүр багтана.”⁸ Орчуулга хэмээх ухагдахуунаар сүүлийн үед бичгийн орчуулгыг төлөөлүүлэн хэрэглэх болжээ. XX зууны дунд үеэс дэлхийн хамтын нийгэмлэг байгуулагдсан үеэс аман орчуулга буюу хэлмэрчлэх эрэлт хэрэгцээ өссөнтэй холбоотойгоор хэлмэрчлэхүйн үүрэг аяндаа тодрон, энэ талын судалгаа олноор гарах болов. Энэ үеэс бичгийн орчуулгыг хэлмэрчлэхээс тусад нь судлах болсон ч гэж үзэж болно. Орчин үеийн орчуулга зүй (Translation Studies) нь үндсэндээ бичгийн орчуулга ба хэлмэрчлэхийн гэсэн хоёр үндсэн чиглэлд хөгжиж байна.

Бичгийн орчуулга ч бай хэлмэрчлэх ч бай аль аль нь орчуулагч, хэлмэрчийн оролцоотой бүтэх үйл бөгөөд энэхүү үйл хэрхэн бүтэх, хэр зэрэг чанартай болох нь орчуулагч ба хэлмэрчийн ур чадвар, авьяас, мэдлэг, боловсрол, хичээл зүтгэлээс ихээхэн хамаарна.

---

⁴ Зограф.И.Т “Монгольско-китайская интерференция” Москва: Издательство “Наука” 1984, стр.39.

⁵ 冉诗洋,译者“堂邑氏胡奴甘父”姓名考辨,民族翻译 2019 年第 2 期 (总第 111 期) 65-69 页。

⁶ “Монгол орон ба монголчууд” цуврал

⁷ Weiwei Wang, Yi Xu, Binhua Wang, and Lei Mu, Developing Interpreting Competence Scales in China, Original Research, *Frontiers in Psychology*, April 2020, Volume 11, Articles 481 doi: 10.3389/fpsyg.2020.00481

⁸ Гүрбазар Р. Орчуулгын онол, дадлагын үндэс, Улаанбаатар, 1996, 5-р тал.

Уламжлалт хэлшинжлэлийн хийгээд орчуулга зүйн судалгаанд хүний хүчин зүйлийг авч үзэж, үүнийг голдуу орчуулгын шүүмжээр дамжуулан судлан шинжлэх гэж оролддог байсан ба орчуулгын тухай судалгааны сэтгүүл, сонин хэвлэлийн нийтлэл, өгүүллийн бараг талаас илүү нь хэн нэгэн орчуулагчийн хийсэн орчуулгыг үнэлж дүгнэсэн, шүүмжилсэн шүүмжийн шинжтэй бүтээл зонхилон гарч байв. Орчуулгын шүүмж нь зөвхөн эхийн түвшинд, хэл найруулга, үг сонголт, оноолтын байдалд шинжилгээ хийж, илэрхий алдааг заан шүүмжлэгч өөрийн зөв хувилбарыг дэвшүүлж, онолын үндэслэлтэйгээр тайлбар хийсэн шинжтэй байх нь түгээмэл байдаг юм. Энд бид “Утга зохиол, урлаг” сонин, “Орчуулах эрдэм”, “Цог” сэтгүүл, зарим судлаачийн нэг сэдэвт зохиол, орчуулгын бүтээлийн удиртгалд, ялангуяа эрдэм шинжилгээний бичиг болон хурлын илтгэлд ихээр хөндөгддөг байснаа, 1990-ээд оноос шинээр нээгдэж эхэлсэн гадаад хэлний хөтөлбөртэй их дээд сургуулийн багш, оюутан, аспирантын судалгааны ажилд түлхүү тусах болсныг тэмдэглэж байна. Сүүлийн үед орчуулгын шүүмжийн гол талбар нь интернэт орчинд шилжиж, илүү нийтлэлийн шинжтэй, цэвэр шүүмж яриа хэлбэрээр илүү тархаж эхэлсэн байна. Судлаачийн блог, цахим хэлэлцүүлэг, подкаст, коммент хэлбэрээр өрнөж байгааг өнөөгийн хүмүүсийн хандлагаас бид үзэж байна.

Тэдгээрийн нийтлэг хөндөж буй сэдэв, асуудлын тоонд орчуулагч, хэлмэрчийн ур чадварыг магтсан, сайшаасан, шүүмжилсэн, сайжруулах арга замыг эрэлхийлсэн агуулга их байна. Энэ байдал нь манай улсад орчуулгын үйлчилгээний салбарт идэвхтэй ажиллаж буй орчуулагч, хэлмэрчийн мэдлэг ур чадварыг үнэлэн дүгнэх, тэдний ур чадварыг дээшлүүлэх ажил зайлшгүй болж байгааг илтгэж байгаа хэрэг юм. Төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагын гадаадтай хамтарсан зарим үйл ажиллагааны орчуулгын байдал, орчуулагч, хэлмэрчийн мэргэжлийн ур чадвар, орчуулгын бүтээлийн чанарыг шүүмжлэн хэлэлцэх нь нийгмийн орчин болон цахим орчинд элбэг тохиолдож байгаад анхааран, тухайн асуудлыг шийдэх гарц олох, гаргалгаа хийх нь орчуулга зүйн салбарын эрдэмтдийг нэгдэн ажиллахад хүргэж байна.

Нийт орчуулагч, хэлмэрчийн чадамж, мэргэжлийн ур чадварын түвшинг бодитоор үнэлэн тогтоох шинжлэх ухаанд суурилсан өргөн хүрээтэй судалгаа явуулах зайлшгүй шаардлага үүсжээ. Монгол улсад 2018 оны тоон мэдээгээр албан ёсны бүртгэлтэй буюу Орчуулгын үйлчилгээ эрхлэх тамгатай хэлмэрчлэх, орчуулах үйлчилгээ эрхэлдэг 630 гаруй байгууллага байдаг бөгөөд давхардсан бүртгэлээр 14 гадаад хэлний 800 гаруй орчуулагчид зөвхөн орчуулгын үйлчилгээний салбарт ажиллаж байна. Монгол Улсад бүртгэлтэй ААН байгууллагын 1200 байгууллага гаднын улстай хамтарсан, 2000 байгууллага гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж байна. 50-аас дээш ажиллагчидтай байгууллага гадаад харилцааны хэлтэстэй гэж тооцож болох юм, тэгвэл 1600 байгууллага үүнд хамаарахаар байна. Үүнд дээр дурдсан орчуулгын 800 товчоо, төрийн 80 байгууллагыг нэмбэл, 5680 байгууллагад орчуулагч

хэлмэрч мэргэжилтнүүд ажиллаж байгаа юм. Нэг байгууллагад дунджаар 2 гадаад хэлний мэргэжилтэн ажиллаж байгаагаар тооцоход 12000 орчим идэвхтэй ажиллаж буй гадаад хэлтэй мэргэжилтэн Монгол Улсад ажиллаж байгаа багцаа тоо байна.

Дэлхийн хэмжээнд орчуулгын үйлчилгээний зах зээл сүүлийн 10 жилийн хугацаанд жил тутам өсөлттэй явж ирсэн юм. 2009-2021 онд дэлхийн орчуулгын үйлчилгээний үйлдвэрлэл 23.5%-56.18%-ийн өсөлттэй явж байгаа бөгөөд, зөвхөн 2009-2019 оны хооронд орчуулгын үйлчилгээний зах зээлийн хэмжээ хоёр дахин өсөж, зах зээлд эргэлдэх хөрөнгийн хэмжээ 49.6 тэрбум ам.долларт хүрсэн⁹ байна. Гадаад дотоодын орчуулгын үйлчилгээний зах зээл тэлэх хандлагатай байгаа өнөө үед мэргэжилтнийг бэлтгэх, сургах, мэргэшүүлэх шаардлага урган гарна. Бид өөрийн орны мэргэжилтний ур чадвар, боловсрол мэдлэгийг дээшлүүлэх талаар хийж бүтээж байгаа ажлаа үнэлж үзсэнээр цаашид ахин дэвших ажлаа төлөвлөх зураглалыг тодруулна. Үүний тулд, орчуулагч, хэлмэрч нарыг бэлтгэж ирсэн түүхийг нягтлах, мэргэжилтний эрэлтийн зах зээлийг судлан тогтоохын зэрэгцээ одоо байгаа мэргэжилтний чадамж ямар байгааг олон улсын түвшний эрдэмтдийн тогтоосон аргазүй, аргачлалаар үнэлж үзэх хэрэгтэй байна.

Манай улсад олон улсад мөрдөж буй орчуулгын үйлчилгээний стандарт (ISO17100, 2015)-ыг МУИС-ийн Орчуулга зүйн профессорын баг болон салбарын мэргэжилтний төлөөллийн саналаар 1:1 хэлбэрээр орчуулж авах хүсэлтээ СХЗГ-т гаргаж, 2017 онд СХЗГ-ын Нийтлэг үйлчилгээний Техникийн хороогоор хэлэлцүүлж, Монгол Улсын үндэсний стандарт (MNS ISO 17100:2017)-аар тооцуулж, хэрэглээнд оруулсан билээ. Өнөөдөр бид орчуулагч хэлмэрчийг хэрхэн үнэлэх жишиг, шалгуурыг тогтоон гаргах ажлын босгон дээр байна. Иймд, мөн дээрх стандартыг бүртгүүлж, хэрэглээнд оруулсны адил, олон улсын стандартын байгууллагын (ISO) хүчин төгөлдөр стандарт болон орчуулагч хэлмэрчийн ур чадвар, чадамжийн шалгуурыг тогтоосон бусад орны стандартыг жишиг болгон авч нэвтрүүлэх нь манай орчуулагч, хэлмэрч нарыг үнэлэх, зэрэг тогтоох нэг гаргалгаа болно.

Монгол улсын өнөөгийн болон ирээдүйн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн мэргэшсэн орчуулагчдыг бэлтгэх, давтан сургах, тэдний ур чадварыг үнэлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахаар байгуулагдсан нийгэмд үйлчлэх сургалт, судалгааны төв бол МУИС-ийн ШУС-ийн Орчуулагч, хэлмэрчийн мэргэшлийн үнэлгээний төв юм. Энэ төвөөс МУИС-ийн өндөр түвшний судалгааны төсөл болох “Орчуулагч хэлмэрчийн чадамжийн судалгаа”¹⁰-г санаачлан, хэрэгжүүлж байна. Энэ төслийн судалгааны үр дүнд орчуулагч хэлмэрчийн ур чадварын түвшинг тодорхойлж, Монгол улсад орчуулагч боловсон хүчин бэлтгэх, тэдний ур чадварыг байнга ахиулах, давтан сургахад анхаарвал зохих санал зөвлөмжийг дэвшүүлж, салбарын хөгжлийг урагшлуулах, улмаар дэлхийн

⁹ <https://www.statista.com/statistics/257656/size-of-the-global-language-services-market>

¹⁰ МУИС-ийн өндөр түвшний судалгааны төсөл: P2021-4188

стандартад нийцсэн орчуулагч, хэлмэрч мэргэжилтнийг бэлтгэх, цаашид салбарын хөгжлийг шинэ түвшинд хүргэх олон ажлын эхлэлийг тавих нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Өнөөгийн орчуулгын салбарт идэвхтэй ажиллаж буй орчуулагч, хэлмэрчийн мэдлэг ур чадварыг үнэлэн дүгнэх, тэдний ур чадварыг дээшлүүлэх талаар дорвитой ажил хийж буй төрийн болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоо байхгүй байна. Тиймдээ ч төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагын гадаадтай хамтарсан аливаа үйл ажиллагаанд оролцож буй болон орчуулгын ном зохиолын орчуулагч, хэлмэрчдийн ур чадвар дутмаг, хэлмэрчлэх, орчуулах ажлын чанар хангалтгүй байгааг шүүмжлэн хэлэлцдэг ч бодит алхам хийхгүй байна. Одоо орчуулагч, хэлмэрчийн чухам хэдэн хувь нь ажил гүйцэтгэх өндөр ур чадвартай байгаа, хэдэн хувь нь мэргэжлийн чадамж дутмаг, цаашид давтан сургах шаардлага байгааг тогтоохыг зорих нь бидний ажлын эхний алхам юм.

Төслийн ажлаар орчуулагч, хэлмэрч хийгээд орчуулгын хичээл заадаг багш нарыг хамруулсан судалгааг эхлүүллээ. Үүгээр мэргэжилтний мэргэшсэн байдлын болон орчуулгын ажлыг хавсарга байдлаар гүйцэтгэж байгааг ялган тогтоох, мэргэжилтний өөрсдийн үнэлэмж, санаа бодлыг мэдэх, чадавхыг үнэлэх хэд хэдэн ажлыг давхар гүйцэтгэх боломжтой. Улсын хэмжээний орчуулагч хэлмэрчийн зах зээлийг үнэлэхдээ орчуулга зүйн Зорилгын онол (Scopos theory) болон хэл шинжлэлийн дискурсын шүүмжлэлт задлал (Critical discourse analysis-CDA)-ын аргыг бодитоор хэрэглэх, орчуулга зүйн орчин үеийн шинжлэх ухааны чиг хандлагаар хөгжүүлэх нэг чухал алхам болно. Бид энэ ажлыг хийхдээ Европын Холбооны орчуулгын чадамжийн судалгаа хийдэг Испанийн Пактегийн баг, Австрийн Гёпферих (Susanne Göpferich)-ээр удирдуулсан TransComp багийн болон Бразилийн Алвес ба Гонзалесын загваруудаас¹¹ Пактегийн багийн судалгааны загварыг ашиглаж байна.

Судалгааг хийхдээ холимог судалгааны аргазүйг ашигласан бөгөөд судалгааны өгөгдлийг цуглуулж, анализ хийхэд хэд хэдэн аргыг хослуульж хийдэг онцлогтой. Чанарын болон тоон судалгааны аргыг хослуулан хэрэглэдэг учир холимог судалгааны арга нь судалгааны өгөгдлийг чанарын болон тоон аргаар зэрэг эсвэл аль алианаар нь ээлжлэн өгөгдлийг цуглуулж, урьдчилсан туршилт судалгаа, асуумжийн судалгаа, түүврийн судалгаа, дискурсын шүүмжит задлагийн аргыг хослуулсан чанарын судалгааны аргазүй, асуулт таамаглал дэвшүүлэх, кодлох, дүн шинжилгээ хийх, тайлан гаргах, дүгнэлт хийх ажилбарыг хамарсан тоон (статистик) судалгааны аргазүйг хэрэглэсэн болно.

Монгол хүний сэтгэлгээгээр аливаа мэргэжилтэн хүний чадамжийг тухайн мэргэжлийг сурч эзэмшсэн хүний чадамжийн (орчуулагч, хэлмэрчийн чадамж translator's competence or interpreter's competence) буюу хүнд тулгуурласан ойлголт гэж үздэг. Харин өрнийн орнуудад “орчуулгын чадамж” (translation competence) гэж

---

¹¹ 杨志红 2019, 翻译测试与评估研究, 北京: 外语教学与研究出版社, 第4页.

хүншүүлсэн бус тухайн салбарын чадамжийн тухай ойлголтоор тэмдэглэн нэрлэж байна. Иймд цаашид бид орчуулгын чадамж гэх үү, орчуулагч, хэлмэрчийн чадамж гэх үү гэдэгт санал бодлоо уралдуулан, нэгэн шийдэлд хүрэх нь зүйтэй юм.

Орчуулгын чадамжийн тухай хамгийн анх өнгөрсөн зууны 70-аад оноос ярьж эхэлжээ. Орчуулгын чадамж бол зөвхөн нэг талын чадамж бус, харин эхнээсээ эхлэн чадамжийн олон бүрэлдүүлбэрийн цогц байх тухай эрдэмтдийн дэвшүүлсэн саналд туссан байдаг. Орчуулгын чадамжийн олон судалгаа гарсан¹² ч, чадамжийн асуудлыг дэд чадамжуудын цогц болох талаар үзэл онол гарч ирсэн юм. 1997 онд Испанийн Барселоны Автономит Их сургуулийн Орчуулга зүй, Хэлмэрчлэхүйн факультетын судлаачдаас бүрдсэн Пакте группынхан орчуулгын чадамжийн анхны загвараа танилцуулсан ба үүнийг багаараа 6 хос хэлний нааш цааш 2 чиглэлийн орчуулгын ойролцоо төрөл болон төрөл бус бүлгийн хэлний хоёр бүлэгт дахин туршилт судалгаа хийж, 2001 онд үр дүнгээ гаргаж аван, 2003 онд албан ёсоор хэвлүүлэн тархаасан байдаг билээ. Энэ загварчлал нь эдүгээ орчуулгын чадамжийн хүлээн зөвшөөрөгдсөн загвар¹³ болсон юм.

Бид мөн төслийн багийн идэвхтэй гишүүн Осакагийн Их сургуулийн үндсэн багш Г.Сайнбаярын дэвшүүлснээр Климчак-Павлакийн гаргасан соёл хоорондын дэд чадамжийн асуумж, Пактегийн зарим дэд чадамжийн тухай асуулт багтаасан тэдний асуумжийн загварыг ашиглан Монголын гадаад хэлний орчуулга заадаг багш нар ба мэргэжлийн орчуулагч нараас судалгаа авсан болно. Судалгаанд нийт 131 орчуулагч, 132 багш асуумж бөглөж оролцов. Судалгааны зорилго нь мэргэжлийн орчуулагч болон гадаад хэлний багш нарын орчуулгын чадамжийг тодорхойлох явдал юм.

Судалгааны үр дүнгээс тоймлон үзвэл,

1. Стратегийн чадамж хангалтгүй дутмаг

Орчуулагчдын хувьд эх бичвэрийн болон хэл шинжлэлийн асуудал, багш нарын хувьд ерөнхий мэдлэг, хэл шинжлэлийн асуудлыг стратегийн чадамжаар нөхөж, шийдвэрлэж чадаагүй

2. Орчуулгын чиглэлийн хувьд зорилтот хэлний орчуулгын үзүүлэлт тааруу

3. Орчуулагчид болон багш нар орчуулгын статик аргаас илүү динамик арга барилтай байгааг тогтоов.

4. Сүүлийн нэг дүгнэлт гэж үзэх орчуулгын чадамжийн гол цөм нь болох стратегийн дэд чадамж дутмаг байгаа нь орчуулгын чадамж бүхэлдээ тааруу дутмаг байна гэж тооцоход хүргэж байна. Орчуулгын чиглэлийн хувьд зорилтот хэлний орчуулгыг хамгийн тааруу гэж үнэллээ. Энэ нь орчуулгын чадамжид

---

¹² 1976 оноос хойш 2017 он хүртэлх орчуулгын чадамжийн бүрэлдүүлбэрийн тухай санал дэвшүүлсэн 20 гаруй эрдэм шинжилгээний саналыг доктор Г.Сайнбаяр нэгтгэн гаргасан юм.

¹³ PACTE (2003). "Building a Translation Competence Model". In: Alves, F. (ed.). *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research*, Amsterdam: John Benjamins.

шаардлагатай ур чадварыг хөгжүүлэхэд зорилтот хэлний орчуулгын хичээлд илүү анхаарал хандуулах шаардлагатайг харуулав.

Судалгаагаар орчуулагч, багш нарын орчуулсан орчуулгын гүйцэтгэлд үнэлгээ өгсөн бөгөөд гүйцэтгэлийн дундаж үзүүлэлтийн хамгийн их ялгаа нь зорилтот хэлний орчуулгаас ажиглагдаж байна. Сурвалж болон зорилтот хэлний орчуулгын хувьд багш нарын бүлэг орчуулагчдын бүлгийнхээс илүү хийсэн байлаа. Эдгээр үр дүн нь орчуулгын чадамж орчуулгын чанарт нөлөөлдөг болохыг баталж байна. Орчуулагчид багш нарын бүлгээс бага үзүүлэлттэй байсан нь орчуулгын туршлага бага, ялангуяа зорилтот хэлний орчуулга хийдэггүйтэй холбоотой байж магадгүй. Орчуулагчид хэдийгээр орчуулгын туршлага багатай байсан ч, орчуулгын тухай мэдлэг, орчуулгын стратеги, бэрхшээл, шийдвэрлэх арга замыг сайн мэдэж байгаа нь харагдав. Энэ нь орчуулагчдын орчуулгын туршлага дутмаг байдлыг манай судалгааны орчуулгын чадамжийн загварын бүрэлдүүлбэр болох стратеги, орчуулгын мэдлэг, ерөнхий мэдлэг, соёл хоорондын мэдлэгийг идэвхжүүлснээр нөхөж болдог гэдгийг баталж байна.

Орчуулагчид болон багш нар орчуулгын статик аргаас илүүтэйгээр орчуулгын динамик аргатай болох нь тогтоогдлоо. Бидний судалгаа нь Ю.А.Найдагийн динамик дүйцэл (Nida, 1964) зэрэг орчуулга судлалд дэвшүүлсэн онолын загваруудыг баталж байна. Орчуулагчид орчуулгын үгчлэн орчуулах арга барилыг харин багш нар харилцааны болон хэрэглээний орчуулгын аргыг илүү баримтлах хандлагатай харагдаж буй хэдий ч судалгааны хоёр бүлэг хоёулаа хоёр хэлний хооронд зуучлан дамжуулах бүрэн ойлголттойг харууллаа.

Орчуулгад тулгарч буй бэрхшээлийг тодорхойлох, шийдвэрлэх үзүүлэлтийг харахад орчуулгын эх бичвэр дэх хэл шинжлэл болон ерөнхий мэдлэгийн асуудлыг хоёр бүлэг хангалттай сайн шийдэж чадаагүй. Тиймээс цаашид орчуулгын хичээлдээ үүнийг харгалзан үзэж, оюутнуудын хэл шинжлэлийн болон ерөнхий мэдлэгийг илүү хөгжүүлэхэд анхаарах хэрэгтэй.

Дүгнэлт

Орчуулгын чанарыг сайжруулахад хүний хүчин зүйл хамгийн чухал хүчин зүйл болдог гэдэг үүднээс, өнөөгийн нийгмийн хүрээнд орчуулгын үйл ажиллагааны байдал болон нэгэнт гарсан орчуулгыг шүүмжлэн хэлэлцэх нь ихэссэн тул орчуулгын чанарын асуудлыг зайлшгүй сөхөн судлах зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага байна гэж үзлээ. Иймд, хэл судлаач эрдэмтдийн зүгээс орчуулгын ажлыг чанаржуулахад юу юу чухал болох, ямар ажлыг онолын үндэслэлтэй хийх ёстойг судлан тогтоох хэрэгтэй болж байна. Энэ ч үүднээс, орчуулагч, хэлмэрч нарын чадамж ямар түвшинд байгааг тогтоох, үүний зэрэгцээ мэргэжлийн ур чадвар, мэргэжилтний чадавхыг дээшлүүлэх арга замыг тодорхойлох ажлыг эхлүүлэх нь зүйн хэрэг болж байна.

Suumary: The Mongolian nation has never been free from the work of translation and interpretation throughout its existence, and as an ancient cultured and literate nation, the heritage of translation is no less in addition to the rich heritage of literature. Mongolians have always benefited from the original classical literature and teachings of other nations through translation. These noble duties were carried

out by translators and interpreters in early time. Our ancestors created a dictionary of the translation term in the 18th century, which shows the capabilities of translators at that time.

In Mongolia, no research has been done to determine the status of the translator's competence until last year. Therefore, it was mentioned in the report that there is a need to develop methods and methodologies to determine the translation skills of Mongolian translators and interpreters and to improve their capabilities. We, Translation Studies team based in National University of Mongolia are presenting herewith some results of the research conducted by the research methods of the Spanish Pacte team.

НОМЗҮЙ

1. Гүрбазар Р. 1996, Орчуулгын онол, дадлагын үндэс, Улаанбаатар.
2. Зограф.И.Т 1984,“Монгольско-китайская интерференция” Москва: Издательство “Наука”.
3. 杨志红 2019, 翻译测试与评估研究, 北京: 外语教学与研究出版社.
4. 冉诗洋, 译者 “堂邑氏胡奴甘父” 姓名考辨, 民族翻译2019年第2期 (总第111期) .
5. PACTE (2003). “Building a Translation Competence Model”. In: Alves, F. (ed.). *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research*, Amsterdam: John Benjamins.
6. Weiwei Wang, Yi Xu, Binhua Wang, and Lei Mu, Developing Interpreting Competence Scales in China, Original Research, *Frontiers in Psychology*, April 2020, Volume 11, Articles 481 doi: 10.3389/fpsyg.2020.00481